
MUHAFAZAKÂRLIK: KAOSA KARŞI KOZMOS

•
Halis Çetin*

Kavramları tanımlamanın özünde ideolojik bir duruş ve bakış açısının olduğu şüphesizdir. Her bir ideoloji, kavramları kendi paradigmatik bütünlüğüne uygun olarak dönüştürdüğü için, kavramların hem anlam hem de içerik olarak kullanılması farklılaşmaktadır. Bir sosyalistin, bir faşistin, bir liberalin demokrasi kavramına yüklediği anlamlar, her halde çok az ortak noktada buluşacaktır. Daha kötüsü, bir toplumsal ve siyasal tarihin ürünü olan bir kavrama, başka bir toplumsal ve tarihsel dünyada karşılık aramaktır. Hans'ın röntgenini çekip, Hasan'a teşhis koymak ise, daha büyük bir ideolojik sorunun ürünüdür. Hele hele, muhafazakârlık gibi; evrensel, yani zaman ve mekândan münezzehe insan, toplum ve siyaset algılamasının olmayacağına inanan bir anlayış için, bu çok daha önemli bir sorundur. Muhafazakârlığın özü, bireyden siyasete kadar her şeyde, kendine özgünlüğün kabulünü gerektirir. Evrensel olan şeylerin, ideolojik bir manipülasyon aracı olduğuna inanmak da bu anlayışın en basit sonucudur. Bu yüzden, muhafazakârlık, bütün insanlığın ortak mi-

* Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, İİBF Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

rası, bütün tarihsel ve toplumsal çatışmaların ürünü olduğunu iddia eden ideolojik iddia ve ilkeleri şüphe ile karşılar. Tıpkı, modern çağın ortak mirası olan ve Fransız Devrimi'yle doruğa çıkan özgürlük, eşitlik, kardeşlik ve insan hakları gibi olguları, hayal ürünü olarak değerlendirmesi gibi.

Muhafazakârlığın ontolojik nedenselliği, merkezinde ve tepesinde Tanrı'nın bulunduğu evrensel akıl bütünselliğinin, tepeden aşağıya işleyen bir bağlılık, bağımlılık, uyumluluk ve düzenlilik anlayışı üzerine kuruludur. Bu düzenin akılsal bütünlüğünü sağlayan/garanti eden Tanrısal iradeye boyun eğmek ve her türlü problematiği bu düzenin kendiliğinden oluşmuş ve devam eden yasaları doğrultusunda çözmesini beklemek, dolayısıyla; tarihin hem özne hem de nesne olması gerekliliğini savunmak, muhafazakârlığın ana ilkesidir. Bu yüzden, muhafazakârlık, toplumsal ilişkilerde bireysel isteklerin, çıkarların ve tercihlerin öncelenmesine; toplumun, rasyonel çıkarlarıyla birbirinden tamamen ayrışabilir ve çatışabilir insanlardan oluşan "düzen"sizlik olduğu iddiasına; toplumsal ilişkilerin, heterojen, atomik, çatışmacı, rekabete dayalı, insanların özgürlüğünün ve eşitliğinin öncelendiği bir mekânîk yapı olduğu kurgulamasına inanmaz. Muhafazakârlık; hakikatin ve hikmetin kuşatıcı gücü; statik bir yaşamın huzuru; kişinin toplumsal bütünlük içerisindeki konumu ve rolünün bilinci; bu bilincin ürettiği kendini kozmosun bütünselliği için feda etmek, kendini toplum içinde terbiye etmek, isteklerini kontrol etmek, kurulu düzen içerisindeki hiyerarşisinin gereklerine uymak, toplumun/devletin üzerine yüklediği ödevlerini şikâyetsiz yerine getirmek erdemlerini öne çıkarır. Bu yüzden, muhafazakârlık, modern değişimin ideolojik dünya inşasına karşı, bir kültürel korunma ve kapanmayı temsil eder. Bu bağlamda, muhafazakârlık; ideoloji ve bilim gibi modern araçlarla evrensel bir medeniyet algılamalarına ve yöntemlerine (zorlama, çatışma, diyalektik gibi) karşı çıkarak, yerelliğin/özgünlüğün kültürel birikimine ve uyumuna saygıyı önceler. Muhafazakârlık; bu yüzden, dönüşüme değil, değişime; statükoculuğa değil, ilkeliliğe; kişiselliğe değil, kurumsallığa; geçici olana değil, kalıcı olana yönelik bir dünya/düzen korunmasını temsil ettiği için; olanın, zaten olması gerekenlerin süzgecinden geçerek oluşan "mümkünlük" olduğuna inanmak üzerine kuruludur. Muhafazakârlık, Tanrısal aklın, kozmolojik bütünselliğin, tarihsel birikimlerin, kültürel mirasın kendiliğinden oluşturduğu "yasa"ların ve

onların "ruhu"nun dönüştürülmesi konusunda savunmacılıktan ziyade, reaksiyonerliği temsil eder. Bu yüzden, muhafazakârlık, bir var kılış/kuruluş/kurtuluş ideolojisinden ziyade, tüm bunlara yönelik "karşı duruş" misyonunu simgeler. Biz de, çalışmamız boyunca bu "karşı" duruşun iki yönünü/ tarafını karşılaştırmaya çalışacağız.

1. MUHAFAZAKÂR MEKÂN: ANARŞİYE KARŞI HİYERARŞİ

Muhafazakârlığın önemli farklılaşım alanı mekân algılamasında yatar. Modernizmin ve modern ideolojilerin, hayatı ve hayatın amaçsallığı dünyasını parçalayıp kendi aralarında bölüşmelerine karşı yükselen bir itirazı temsil eden muhafazakârlık, evrende olduğu gibi, mekânda da bütünselliği savunur. İdeolojilerin, kendi belirledikleri hedefler, ilkeler ve düzenlemeler ile kendilerini hayatın salt amacı kılarak, devlet-toplum-birey mekânlarını bu amaçlarının parçalı araçsallığına indirgемelerini reddeden muhafazakârlık, amaç-araç ilişkilerinde de tek taraflı belirlemeciliği dışlar.

Muhafazakâr mekânın tepesinde Tanrı vardır. Tanrı ile herhangi bir insanı birbirine bağlayan kozmik bir evren algılaması, muhafazakâr mekânın dikey örgütlenmesini (hiyerarşi) temsil eder. Tanrı, evren, doğa, toplum ve insan; kozmolojik bu düzenin birbirine bağlı ve bağımlı yapıtaşlarıdır. Bu düzen, organizmik bir bütünlüğü temsil eder ve hiçbir parça diğerinden ayrı ve özel değildir. Bu kozmik düzen, dikey olarak hiyerarşik bir uyumluluğu ve bütünlüğü temsil eder. Uyum, bu bütünlüğün tek kuralıdır ve uyumun bozulması kozmolojik bütünlüğün zıddı olan, kaos demektir. Tanrısal aklın ürünü olan bu düzenlilik bütünselliğinin korunması, ortak sözleşmelere ve itaate dayanır. Bu yüzden, muhafazakâr mekân, hiyerarşiye itaatten önce, her bir parçanın kendi yeri ve konumuna itaatini gerektirir. Kendi mekânının gereklerini ve sözleşme şartlarını yerine getirmemek, kozmolojik evren ve anlam dünyasına ihanettir. Tanrı'dan insana kadar, tüm bu kozmolojik bütünlüğü oluşturan varlıkların varlık şartı, düzene uyum sağlamak; varlık amacı, kayıtsız şartsız düzene itaat etmek; var oluş görevi ise, düzeni korumaktır. Çünkü, bu düzenin bütünsel tek amacı adalettir ve adalet, her bir varlığın kendini gerçekleştirme ve var oluş amacına ve mekânına uygun yaşaması demektir. Modern ideolojilerin, özgürlük (liberalizm), eşitlik (sosyalizm) ve güvenlik (faşizm) postülları karşısına adalet ilkesi

ile çıkan muhafazakârlık; düzenin, uyumun, ahengin, yekpare yapının bir bütünlük içerisinde sürekliliğinin sağlanmasını adalet döngüsü içerisinde ele alır. Bu yüzden, muhafazakâr adalet anlayışında; özgürlük, hak ve ödev ilkelerinden ziyade, sorumluluk bilinci önceliklidir. Muhafazakâr adalet anlayışına göre; ulus, sınıf, parti, grup, birey gibi tarihsel ve toplumsal süreklilikten ve gerçeklikten yoksun parçalar veya ayrımlar, bütünsel ve hiyerarşik muhafazakâr mekân anlayışını bozucu ve yıkıcı olduğu gibi, her varlığın kendi mekânının hakkını vermesi, görevini yerine getirmesi ilkesi üzerine oturan muhafazakâr adalet dengesini de parçalayıcı olgular olarak kabul edilir.

Modern mekân düşüncesi ise, daha işin başında, evren tanımlamasını ve bütünselliğini ret üzerine kurulur. Öncelikle, dünyayı (doğayı) kozmostan, dolayısıyla Tanrı'dan ayırır, daha sonra ise insanı dünyadan koparır. İnsanı ve insan ürünlerini birbirinden ayırmak ile sonlanan modern mekân düşüncesi, insan/birey-toplum ve devlet gibi yeni mekânsal inşa alanları düzenler. Modern siyasal ideolojilerin üzerine oturduğu temel mekânsal ayrışma araçları olan birey, toplum ve devlet heterojen üçlemesinin, ideolojilerin amaçsallığı altında araçsallaştırılmasının kaçınılmaz olarak totaliterliğe yol açacağına inanan muhafazakâr mekân; bu üçlemenin kozmosun homojen bütünlüğünü, organizmik işleyişini ve otoriter tutuculuğunu bozduğuna inanır. Bu yüzden, muhafazakârlık; ideolojilerin amaç ve ilkelerinden ziyade, bizzat ideolojilere karşıdır.

Modern mekân/siyaset teorileri, siyasal alanın düzenlenmesinde siyasetin üç yapıcı olgusu ve aracı olarak ele alınabilecek birey, toplum ve devlet arasındaki çatışmalar/buluşmalar üzerinden siyasal sistem kurarlar. Teorik amaçlarının merkezine bu üç mekândan birini oturtarak söylem geliştirirler. Liberalizm, bireyi; sosyalizm, toplumu; faşizm ise devleti salt amaç/mekân edinir. Diğerleri ya bu amaçlılığın araçları olarak dost ya da bu amaçların önündeki engeller olarak düşman ilân edilirler. Siyasal iktidar/devlet de işte tam burada işlev görür; dostların iktidar alanını genişletmek, düşmanların iktidar alanını sınırlamak. Liberalizm; bireyin özgürlük alanını genişletirken, bireyin temel hak ve özgürlüklerini kısıtlayacak toplum ve devlet zorunluluklarını sınırlandırır. Sosyalizm; ideolojiyi toplumun birlik ve bütünlüğünü sağlamanın aracı görmesi ve devleti de bunu uygulayacak bir aygıt olarak ele alması nedeniyle, bu amaçları tehdit edecek bireysel özgürlükleri önleyerek, bireyin toplumsal fayda içinde yok olmasını sağlar. Faşizm; kendisini, bireyin,

toplumun ve devletin tek bir bedende (ideoloji/parti/şef) buluşmasını sağlamaya adanmıştır. Muhafazakârlık ise, tüm bu ayrımların üzerinde ve dışında siyasal ilişkileri yöneten-yönetilen ayrımına dayandırarak, birey-toplum-devlet birliğinin, bütünlüğünün ve kaynaşmasının yollarını arar. Bu arayışının doğal sonucu olarak da, tam burada, muhafazakârlık bu üç ideolojik ayrımlaşmanın bir sentezine dönüşür. Muhafazakârlık, bu sentezin ürünü olarak da, kendisini, sürekli ne olduğu ile değil de "ne olmadığı" ile; neye taraf olduğu ile değil de, "neye karşı olduğu" ile açıklamaya çalışır.

Muhafazakârlık, hiyerarşik bir zaman ve mekân algılamasını, yani hayatın içinde zamansal ve mekânsal önceliklerin olmayacağına inanarak da, ideolojilerden ayrılır. Muhafazakârlık, öncelik sıralaması yapmanın tarihsel aklın ve mekânsal sürekliliğin önüne geçmek ve onu belirlemek olduğu gerekçesiyle reddeder. Muhafazakârlık için, eğer bir öncelik varsa, o da, bütünlüğün bütünsel sürekliliğidir. Zaman ve mekânda süreklilik inancının doğal ürünü olarak, birey-toplum-devletten herhangi birisinin, herhangi bir zaman diliminde (devamlılık içinde) öncelik ve üstünlük arz edeceğine inanan muhafazakârlık, diğer olguların bütünlüğün önceliğine inancı gereği, bu zorunluluğa boyun eğeceğine inanır. Devamlılık içinde, devletin güvenliliği, düzen kurma ve bütünlüğü koruma gerekliliği; toplumsal uyum ve dayanışmayı, bireysel özgürlük ve temel hakları tehdit edebilir. Veya toplumun değişim istekliliği ve yaşam alanlarını genişletme arzusu, devlet güvenliğinin ve birey özgürlüğünün önüne geçebilir. Veya bireylerin hak ve özgürlük mücadelesi, toplumsal bütünlüğün ve devlet düzenlemelerinin belirleyici gücü olabilir. Yani, tarih, toplum ve siyaset; anarşik bir düzen kurgulamasının zorunlulukları içerisinde birbirini belirlemek yerine, dairevi bir şekilde konjonktürel önceliklerin belirlemeciliğine, bütünlüğün, adaletin, dengenin ve sürekliliğin bozulmaması inancı gereği tâbi olurlar. Bu yönüyle muhafazakârlık, dönüşümsel devamlılık yerine, gelişim içinde değişimsel sürekliliği temsil eder.

2. MUHAFAZAKÂR ZAMAN: DİNAMİK'E KARŞI STATİK

Muhafazakârlığın en önemli farklılaşım postülası zamana bakış açısıdır. Siyasal ve toplumsal ilişki dünyasını belirleyen tüm ilkelerin zamanın ürünü olduğuna inanan muhafazakârlık, geçmiş-bugün-yarın arasında bir devamlılık ilişkisinin değil, tam tersine bir süreklilik ilişkisinin olduğuna inanır. Devamlılık ilişkilerindeki kırılmaların, kopmaların, devrimlerin ve tepeden inme düzenlemelerin sürekliliği bozduğuna; kendiliğinden işleyen tarihsel aklın düzen kurgusunu parçaladığına ve toplumun kendine özgü sözleşme birikimlerini hiçe saydığına inanan muhafazakârlık, zamanın ideolojik kontrol düzenlemeciliğini reddeder. Belki de sadece bu yüzden bile muhafazakârlığın bir ideolojik kurgusu yoktur.

Muhafazakârlığın zamansal boyutu bağlamında Fransız İhtilâli çok önemli bir konumdadır. Bu ihtilâl, siyasal ilişkilerin meşruiyet kaynaklığı ve kullanımını geleneksel zamanlardan/aktörlerden/ilkelerden almış, modern zamanlar/aktörler/ilkeler eline vermiştir. Fransız Devrimi ile başlayan siyasal iktidarın geleneksel meşruiyet kökenleri ve araçları yerine, modern ilkelere göre egemenlik olgusunun en önemli modern değeri, dönüşüm geçirmiştir. Muhafazakârlık ile modernleşme arasındaki çekişmenin ana konusunu da, bu zaman algılaması oluşturmaktadır. Modern kavramı, eskiden farklı olanı veya eskiden yeniye geçişi vurgulamak üzere, kendini eski çağlara dayalı geçmişle kıyaslayan ve yeni bir zaman bilincine sahip olduğunu ileri süren bir çağı belirlemek üzere kullanılmaktadır. Bu yüzden, devrim denmektedir. Devrim, yeni ilke ve değer bütünlüğünden yola çıkarak; geçmişe, bugüne ve geleceğe ait her şeyi sadece kendisinden (modern olandan, bugünden) kalkarak tanımlama, belirleme ve düzenleme çabasında olan paradigmatik bir dönüşümdür. Modernleşme, önceki zamanların istikrar ve düzen içinde değişim postülası yerine, istikrar ve devamlılık içinde ilerleme ilkesini koymuştur. Reform, Renaissance ve Revolution gibi, yeni bir bilim anlayışı, yeni bir siyasal düzen, yeni bir iktisadî düşünce yapısı ve yeni bir ahlâk anlayışını ortaya koymakta ve toplumsal, siyasal, tarihsel ve dinsel "yeniden düzenlemeleri" ifade eden modernleşme süreci, bu bağlamda, "Re"nin/yeniden dönüşümlerin hikâyesi gibidir.

Muhafazakâr zaman anlayışı, özünde, istikrar ve siyasal gelişmenin birbiriyle çatışmadan siyasal değişimin sürekliliğini ifade eder. Kurulu düzene ait istikrar olgularının (gelenek, kültür, din, aile, kolektif akıl, devlet) kökten yok edilip, yerine yeniden (Re) bir kaynak ve form inşa

edilmesine karşı çıkan muhafazakârlık; siyasal sistemin şiddetten, kaba kuvvetten, zorlamadan ve yıkıcılıktan uzak olarak var olmasını; siyasal sistemin ana unsurlarının asla değişmemesiyle, siyasal evrimde kesintilerin olmamasıyla, toplumda siyasal sistemi temelden değiştirmek isteyen siyasal ideolojilerin, sosyal güçlerin ve siyasal hareketlerin bulunmamasıyla özdeş değişim sürecini savunur. Tarihin ve toplumsal sürecin statik değerlerini yok ederek, zamanın kontrolünün dinamik güçlerin eline geçmesini siyasal şiddetin, toplumsal bunalımların ve bireysel yabancılaşmaların kaynağını oluşturduğuna; siyasal değişimlerin şiddete ve zorlamaya dayanmasının siyasal sisteminin tarihsel meşruiyet, istikrar ve güven değerlerini yok ettiğine inanan muhafazakârlık, hükûmet darbelerinin, askerî müdahalelerin, suikastların, ayaklanmaların, isyanların, bastırıcı güçlerin, terörün ve gruplar arası mücadelenin toplumsal ve siyasal sürekliliği tehdit ettiğini düşünür. Hele hele, bu tür şiddet ve terör olgularının evrensellik adı altında; insan hakları, hukukun üstünlüğü, demokrasi ve özgürlük gibi soyut ve pratik tecrübe ve tarihsel mirastan yoksun hayallerin arkasına gizlenmesi ise, muhafazakârlık için, tarih ve toplumu hiç tanımamaktır. Tarihin ve toplumun temel yasası, kendiliğinden işleyen ve kurallarını pratik sözleşmeler üzerine oturtan "Tanrısal Aklın" kendisini gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır. Diğer tüm girişimler, bu mutlak ve zorunlu evrimi ya durdurmak, ya değiştirmek ya da tersine çevirmek isteyen akıl ve zaman bozulmalarıdır. İnsan ve toplumsal düzen, siyasal gelişmenin düzensizliği ve süreksizliği karşısında ya yok olacaktır, ya yabancılaşacaktır ya da araçsallaşacaktır. Buna ek olarak, modernleşmenin sürekliliği ve modern değerlere uyum konusunda toplumsal statiklerin siyasal sistemin öngördüğü dinamiklere yeterince uyum göstermemesi, hatta direnmesi söz konusu olacak; siyasal sistem, siyasal istikrar ve toplumsal uyum zemini, kısaca "adalet döngüsü" yok olup gidecektir.

Muhafazakârlık anlayışı içerisinde istikrar ve düzen anlayışına yapılan bu güçlü vurgu, tamamen değişimin ve gelişimin yok sayılması anlamında okunmamalıdır. İstikrar, mutlaka bir siyasal sistemin hiçbir unsurunun değişmemesi anlamına gelmez. Muhafazakâr istikrar, temel siyasal değerler, kültür ve siyasetin temel kurumsal veya anayasal yapısı gibi siyasal sistemin temelinde yatan ana unsurlarda (sistemin ruhunda) sürekliliği ve değişmezliği ifade eder. Gerçekten, eğer siyasal sistemin sosyo-ekonomik ortamı değişme halindeyse; kültürde ve anayasada sü-

rekliliği sağlayabilmek için, katılmada, liderlikte ve politikalarda değişiklikler yapılması zorunlu olabilir. Aksi takdirde, değişim adına istikrar, istikrar adına değişim yok edilmiş olur. Eğer, bir siyasal sistem yeniden yapılanma sürecinde, siyasal ve sosyal değişim araçlarını uyumlu bir şekilde mobilize edecek araçlardan yoksun ise, değişimin doğurduğu sonuçlardan kendini koruyacak istikrar kaynaklarından da yoksun demektir. Değişim amaçlanarak siyasal düzenin aynı kalması düşünülemeyeceği gibi, istikrar amaçlanarak da değişim gerçekleştirilemez. Bir siyasal sistem, istikrarlı olabilmek için; siyasete katılan kişileri, liderleri ve politikaları düzenli (barışçı) biçimde değiştirecek istikrarlı ve toplumsal rızaya dayalı yollar bulmak, toplumsal değişim dinamiklerini bu değişime uyumlu ve barışçı yollarla kanalize etmek zorundadır. Kısaca, istikrar ve değişim birlikteliği; siyasal aktörlerin, siyasal ilişkilerin, örgütlerin ve yöntemlerin kurumlaşmasını ve bu kurumlaşmaya yönelik toplumsal konsensüsü gerektirir. İstikrarın derecesi de, siyasete katılmak isteyen, siyasal değişimleri gerçekleştirmek isteyen grup ve bireylerin siyasal katılmaları için, siyasal sistemin sağladığı imkânların ölçüsüne, sürekliliğine ve kurumsallaşmasına bağlıdır. Bu değerler (süreklilik ve kurumsallaşma) ise, mekânsal veya yapısal değil zamansaldır, tarihseldir.

Zaman açısından, değişimin, düzen ve süreklilik içinde uyumlu gelişimi (evrimsel değişim) yerine; zamanı da yok eden, geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki sürekliliği ortadan kaldıran zaman kırılmalarında (devrimsel değişimlerde), istikrar yerini krizlere bırakır. Muhafazakâr değişim geleneği, her alanda istikrarı ve düzeni beslerken, devrimsel dönüşüm girişimleri (modern değişim) istikrarsızlığı ve krizleri beslemektedir. Siyasal sistemin değişim sürecinin toplumsal konsensusle uyuşmadığı durumlarda, meşruiyet krizleri; değişime ve doğurduğu kurumsal yapıların toplumsal dinamiklerle ve değerlerle uzlaşmadığı durumlarda, katılma krizleri; devrimin ve değişimin ilke ve beklentileri ile toplumsal kültür arasındaki uyumluluğun bozulması durumunda, bütünleşme krizleri ve değişimin aktörleri/önderleri ile toplumsal rıza arasındaki ilişkilerin meşruiyet kaynakları arasındaki farklılıklarında, temsil krizleri ortaya çıkmaktadır. Bu krizler, siyasal iktidar ve toplumsal konsensus arasındaki uyumu bozduğu gibi, siyasal gelişmenin önünü tıkkayacak çeşitli siyasal, sosyal ve ekonomik çatışmalara da kaynaklık edebilmektedir. Şiddet, ayrımcılık, yabancılaştırma toplumsal alanda etkinleşirken; ideolojik çatışmalar, askerî müdahaleler, hükümet ve yöne-

tim bozuklukları siyasal alanda yoğunluk kazanır. Tüm bu krizler ise, muhafazakârlığın en büyük kâbusu olan kaos demektir.

3. MUHAFAZAKÂR AKIL: US'A KARŞI LOGOS

Zannedildiği gibi, muhafazakârlık ve modernleşmenin değişim çatışması yeni ile eski arasında bir çatışma değil; yenilenmenin yöntemi ve yenilenirken bazı tarihsel, toplumsal, siyasal ve geleneksel değer ve ilkelere yinelenip yinelenmemesi arasındaki bir çatışmadır. Modern değişimin, yenilenme sürecini bireyin ve toplumun hızla değişen yenilik ve işlevlere (modern olanın sürekliliğine) uyarlanması süreci olarak algılanması, insanın ve toplumun nitelikçe değiştirilebilir ve değiştirilmelidir inancını ortaya çıkarır. Bu inanç ise, muhafazakârlığın en büyük reddiyesi olan determinizmin ürünüdür. Toplumsal ve siyasal değişimin tarihsel yasalara ve zorunlu değişimlere bağlı olduğuna inanan ilerlemecilik ve toplumun bu yasalara göre değiştirilmesi gerektiğine inanan determinizm birleşerek, değişimin bizzat kendisini ideolojikleştirir. Zaten, ideolojilerden başka bir değişim aracı yaratamayan modern akıl; ilerlemeci, asla geriye çevrilemez, her toplum için zorunlu aşamaları ve yasaları ifade eden bir süreç olarak, ideolojinin tüm fonksiyonlarını da üzerinde taşır. Böyle bir modern akıl anlayışı "ideolojik ilerlemeciliğe" indirgenen yanlış bir değişim kavramına yol açar ki, ilerlemenin, değişimin, tarihin ve toplumun değişim yasalarını bilen bir "üst akıl" zorunlu kılar. Bu bağlamda, bir tarihsel açıklama yapmak gerekirse, modern akıl, muhafazakâr akıl (üst akıl/tarihsel ve geleneksel akıl) tanımamasına rağmen, onun yerine yeni bir akıl ikame ederek, döngüyü tamamlamış, başladığı/reddettiği yere geri dönmüş olur. Çünkü, her türlü üst akıl anlayışı, muhafazakâr tarih ve toplum anlayışının bir ürünüdür ve modern olan, aslında yenilik iddiasının tam da zıddına, sadece bu akıl yenilemekle sınırlı kalmıştır. Muhafazakârlığın tarihsel akıl anlayışı yerine, bireyci ve ideolojik rasyonalite, karizmatik ve kurumsal akıl ikame eden modern akıl, bunun kullanılmasını, yarattığı tüm soyutlukların yeni Tanrısal akıl olan devletin (la Raison d'Etat/Hikmet-i Hükûmet) eline vermek zorunda kalmıştır.

Muhafazakârlık; birey yerine, tarihin ve toplumun "kişi"sine ve bu kişiliğin bütünsel aklın parçası olduğuna inanır. Birey, saltık olmadığı için, onu belirleyen ve düzenleyen üst kimlik ve akıl bağılıklarından da

azade değildir. Gelenek, tecrübe, din, kültür vb. gibi modern aklın, zaman ve mekân dışı olduğu için irrasyonel ilân ettiği, metafizik olarak değerlendirdiği değerler; aslında, bireysel rasyonelitenin tam da üzerinde bir belirlemeciliği temsil eder. Devlet, toplum ve bireyin ortaklaşa belirlediği alanda, hem siyasal sisteme hem de toplumsal ilişkilere yönelik ilkeleri, davranış kalıplarını ve siyasal ve toplumsal simgeleri, sembolleri ve dili içine alan muhafazakâr akıl, bireyin hangi ölçütlere göre kendisini tanımlayacağı sorununun; kimlik, kişilik ve değersellik cevaplarını oluşturmaktadır. Bu akıl, aynı zamanda o toplumun siyasal iktidara yönelik olarak geliştirdiği inanç, davranış, tutum, duygu ve değer yargılarının oluşturduğu bütünü temsil eder. Toplumsal, siyasal ve ekonomik alanda gerçekleşen tüm belirleyicileri ve değişim dinamiklerini ifade eden muhafazakâr akıl; siyasal değişmeyi, toplumsal değişmeyi, siyasal sisteme yönelen desteği, toplumla devlet arasındaki ilişkiyi, siyasal baskıyı, siyasal iktidarı, siyasal eylemleri içeren geniş bir alandır. Bu geniş alan içerisinde, muhafazakâr aklın en önemli kaynağı, toplumun sözleşme, söz ve davranış normları ile kuşaktan kuşağa aktardığı tecrübeler; teamül haline gelmiş, alışkanlık yaratmış, kalıplaşmış kurallar ve yaşam ilkeleridir. Başta gelenek olmak üzere, tarih, siyaset, kültür ve din gibi olgular bu akli belirleyen en önemli kaynaklardır. Bir insanın içinde yaşadığı topluma uymasının tek yolunu da, bu kültürün miraslarıyla kendi bireysel aklının ürünlerini kaynaştırmasına bağlayan muhafazakâr akıl; topluma, geleneğe, kültüre ve siyasete kuşkucu bakmak yerine, en azından tarihsel bir süreç olarak onlara saygı duyulması gerektiğini belirtir.

Topluma, geleneğe, kültüre, tarihe ve dine kuşkucu ve dışlayıcı bakış açısı, modern aklın/aydınlanma felsefesinin ürünüdür. Modern aklın, toplumu anlamaktan/keşfetmekten çok, düzenlemeye/icat etmeye yönelik olarak gelişmesi bu anlayışın ürünüdür. Muhafazakâr aklın, modern akli ve modern akıl ürünlerini (bilimsellik) anlamaktan, tanımlamaktan ve yorumlamaktan aciz olduğuna inanan modern akıl; modern aklın ürünü olan pozitif bilimselliğin ışığında, muhafazakâr akli, kaynaklarını ve ürünlerini yorumlamakta ısrarlıdır. Bilimsel (fizikî, pozitif, dünyevî, maddî) olanın, bilimsel dışı (metafizik, dinî, manevî) olan aracılığıyla açıklanamayacağına inanan modern akıl, aynı gerekçeye zit olarak, yani bilimsel dışı olanın bilimsel olan ile açıklanabileceği kanaatinde değildir. Özellikle, insanı önceleyen doğa kuramcıları; aklın

egemenliğini savunan rasyonalist, idealist ve pozitivist akımlar; toplumsal, ekonomik ve siyasî değişim ve gelişmelerin maddî araçlar kaynaklı olduğunu savunan materyalist teoriler; yaşayan toplumsal ve geleneksel değer ve ilkelerin belirleyiciliğini tamamen dışlayarak, toplumu ve toplumsal ürünleri tersten belirlemeye çalışmışlardır. Özellikle, Marksizmin, muhafazakâr akıl ve ürünlerini bir "üstyapı" kurumu olarak algılaması, muhafazakâr kaynaklar üzerine değerlendirmeleri tali ve basit konulara indirgemıştır. İlerlemecilik metaforu üzerinde yükselen modern akıl, zaman ve mekân dışı tüm olgularda olduğu gibi, bu toplumsal ve geleneksel olguları da yoğun teorik kurgular ve söylem bulanıklığı içerisinde görmezlikten gelmiştir.

Muhafazakâr akıl ise; bütün insanların, doğal olarak toplumların ve siyasal yapıların aynı "doğa"ya sahip olduğu zannı üzerinde kurulan, bu doğayı düzenleyen ve kontrol eden belirleyici güdülerini zorunlu, evrensel ve mutlak doğrular olarak ilân eden modern aklı reddetmiştir. Muhafazakâr akla göre, aslında, bu bir yapı (paradigma) bozumu (akıl bozumu) idi ve insanın doğasından ve rasyonalitesinden yola çıkarak bir düzen ve süreklilik alanı yaratmak değil, yaratılmış bir düzen (paradigma/ideoloji) konseptine uygun insan (birey) icat etmektir ki, insan ve insan ürünleri asla icat edilemez; ancak keşfedilebilir. Bu modern icat sürecinde; toplum, zaman, tarih, gelenek, din ve kültür gibi düzen, süreklilik ve denge postülleri; modern aklın ilerleme ve değişim postülleri karşısında yok edilmiştir veya yok sayılmıştır.

Bu modern aklın, kendini/yeni dünya inşa sürecinde; zaman boyutu, sistemdeki değişkenlerin her birinin o sıradaki fonksiyonunu yerine getiren bir şey olarak vurgulanmak suretiyle denge anlayışıyla belirsizleştirildi. Bu değişkenlerin her birinin tarihi her ne olursa olsun, tarihleri mevcut duruma yerleştirildi; o bütünlüğe uyumlulaştırıldı; onların kendi kendini her duruma uygun olarak yeniden üretme mekânizmaları araştırılmadı. Tarihin, kültürün, geleneğin, toplumsal değer ve dengelerin veya dinin hiçbir bilimsel anlamı yoksa, kişinin kendi hayatını veya başka birinin hayatını açıklaması için bunlara atıfta bulunma ihtiyacı da olamazdı. Eylemlerin amaçları ve kuralları; bu amaçların ve kuralların benimsenmesinin temelleri ve motifleri; bu zaman dışı (modern dışı/geleneksel) olguların, inançların, pratiklerin ve kurumların varlığına yeniden dönme; bütünüyle, yöntem ve problem dışı şeyler olarak kabul edildi. Modern bilimler, giderek teorik bakımdan daha

sofistike hale geldikçe de, toplumdaki bu zaman dışı, yöntem dışı ve problem dışı unsurlara o ölçüde duyarsız bir duruma geldi. Bu yüzden, modern bilim adamları, bu olguları, kendi açıklama şemalarının, düşünsel analizlerinin dışında tutarak zaman dışı addettikleri değerlerle yüz yüze gelmekten korktular, kaçtılar. Modern bilimler, hayat ve bilim felsefesi olarak ilerlemeci anlayışın bağımlısı olarak, geriye dönük, zaman dışı, reaksiyoner ve irrasyonel inançları ve gelenekleri çağrıştıran tüm hayat gerçeklerini hayat ve bilim dışı olarak yok saydılar. Onlar, aynı zamanda, modern toplumun geleneksizliğe, çıkarlar ve güçle eylem egemenliğine doğru ilerleyen bir yol üzerinde olduğu yolundaki ham düşünceyi de aşırı ölçüde onayladılar. Onların hoşlanmaması, o gerçeklerin yok sayılması veya görmezlikten gelinmesi için yeterliydi. Ama kim bilir, belki de hayatın en önemli ve sürekli gerçeklerinden birisi de bu olgulardı. Bu olguları, gereksiz, kafa karıştırıcı ve görmezlikten gelinmesi gereken şeyler olarak ele aldılar. Aslında, korkulan ve kaçılan şey, zaman dışı bu olguların yapı bozucu, yöntem bozucu, oyun bozucu sürekliliğinde ve teorilere sığdıramayan dengeliliğinde gizliydi. Modern bilimler, öznelarini bilimselleştirmekte ve onu duygusalıktan ve "işlemselleştirilemeyecek" olan bulanık kavramlardan kurtarmakta kararlıydılar. Kültür, gelenek, din vb. olguların biyoloji kaynaklı olmadığı onlar için açıldı; bunların olsa olsa psikolojik kaynaklı olduğu sonucuna vardılar. Bu değerlere sekülerist yaklaşım, ayrıntılı sembolik yapıları, benzeri bir zihnin elementer kalıplarına indirgeme eğilimiyle sınırlandırıldı. Şimdinin ve geleceğin ne kadar içine girdilerse, geçmişin etkisini araştırmaya, gözlemlemeye de o kadar az eğilim gösterdiler ve modern bilim dilinin de kuşatıcılığına o kadar mahkum oldular. İnançların, geleneklerin, kültürlerin, eylemlerin ve kurumların gerçekleri, özellikleri ve etkileri de bu şeyler ve dilin içinde eritilip yok edildi.¹

Muhafazakâr akıl ve modern akıl, toplumsal ve siyasal ikilik ve kopukluk ayrımları arasında iki zıt temele dayanmaktadır. Bir tarafta, siyasal yapı alanının başat konumunu vurgulayarak, toplumsal yapı alanını nesne ve pasif belirlenen haline indirgeyen modern akıl; diğer tarafta toplumsal yapının, siyasal yapıyı mutlak belirlediğine yönelik muhafazakâr akıl. Bir tarafta, sosyolojizm yapılırken, diğer tarafta, kültürcülük

¹ Edward Shils, "Gelenek", çev. Hüsamettin Arslan, *Doğu-Batı* (Kasım Aralık Ocak 2003), Sayı 25, s. 101-108.

yapılmaktadır. Bir tarafta, sentetik bir toplum anlayışı egemenken, diğer tarafta, doğal toplum öncelenmektedir. Bir tarafta, tamamen rasyonel insan yaşarken, diğer tarafta, tamamen irrasyonel insan hayat sürmektedir. Bir tarafta, salt aklın düzenlemeciliği öncelenirken, diğer tarafta pratik aklın kendiliğindenliği öne çıkmaktadır. Bir tarafta, pozitif bir doktrin, soyut kurgular ve idealler ile siyasal iktidarın belirleyiciliği varken; diğer tarafta, negatif doktrinler, somut sorunlar ve gerçekler ile toplumsal değerlerin belirleyiciliği vardır. Bir tarafta, medeniyet kurgusunun evrenselliği yer alırken, diğer tarafta kültürel gerçeklerin yerelliği vardır. Bir tarafta, ideolojilerin gölgesinde değişimi zorunlu kılan dönüşüm ilkesi egemenken, diğer tarafta kutsallığın gölgesinin her yere sirayet ettiği bir düzen ve istikrar kaygısı vardır. Bir tarafta, mükemmel bir toplumsal düzen inşasının plânlamasını, programlanmasını ve projelendirilmesini yapan ideolojiler varken; diğer tarafta, gerçeği olduğu gibi kabul etmenin zorunluluğuna dayanan, örf ve adet gibi normları içinde barındıran geleneğin nispîliği vardır. Bu yüzden, bir taraf bilgiye, akla ve insana önem verirken; diğer taraf bilgeliğe, tecrübeye ve topluma önem verir. Bu bağlamda, bir taraf, insanın ve toplumun bir "tabula rasa" gibi her an yeniden üretilebileceğine, değiştirilebileceğine inanırken; diğer taraf, insan ve toplumun şu anın değil, tarihsel ve geleneksel bir yapım sürecinin ve sürekliliğinin ürünü olduğuna inanır. Bir taraf, insanın belirlenen yaşam kuralları içerisinde ideolojik bir kimliğe muhtaç olduğuna inanırken; diğer taraf, insanın kendi yaşam kurallarını belirleyeceği ve toplumsal kimlikle örtüşeceği bir ahlâkî değer dünyasına ihtiyacı olduğuna inanır. Bir taraf, insanların siyasal, toplumsal ve ekonomik çıkar çatışmaları içerisinde siyasal çıkarlarını önceleyerek katıldığı cemiyetlerin gücüne ve çıkarsal çoğulculuğa inanırken; diğer taraf, toplumsal menfaatlerin bireyin menfaatlerini mas ettiği bir kurgulama içerisinde, cemaatlerin gücüne ve kültürel çoğulculuğa inanır. Bu açıdan, bir taraf, ekonomi, antropoloji, siyaset "bilimi", sosyoloji ve psikoloji ile uğraşırken; diğer taraf, edebî metinler okuyarak tarih çalışmalarına devam eder. Bu bağlamda, bir taraf, sonuçların peşinden giderken; diğer taraf sebeplerin hikmetini araştırır. Sonuçta, bir taraf için salt teori, diğer taraf için ise salt pratik önemlidir. Bir taraf için toplum, mükemmel bir şekilde işleyen bir makine; insan bu makinenin dişlilerinden birisi; devlet de, tüm bu düzeneği plânlayan, kuran ve işleten mekânîk bir akıl iken; diğer taraf için toplum, içinde hastalıkların da olabileceği bir canlı organizma; insan, bu orga-

nizmanın organı; devlet ise, bu organizmanın bütünlüğü içinde şekillenen, onu koruyan bir güvenlik çemberidir.

Bu ikili yaklaşımın özünde, birbiriyle mutlak çatışan iki dünya ayrımı teorisi vardır. Her iki anlayış da, modern tarihsel dinamiklerin etkisi altında (aksiyoner veya reaksiyoner) şekillenmiştir. İnsanı ve ürünlerini, insanın dışında algılama (birbirinden ayırma) anlayışı bu sürecin uzantısıdır. İnsanı; tarihten, toplumdan, gelenekten ve özellikle dinden bağımsız algılama anlayışı bir tarafta gelişirken; devlet, bilgi, bilim, ideoloji, teknoloji ve ekonomi gibi nispeten soyut insan ürünlerini de insanın dışına atmak diğer tarafta yüceltilmektedir.

4. MUHAFAZAKÂR DEĞİŞİM: YENİYE KARŞI YİNE

Değişim; bir toplumun, toplumsal kültürünü oluşturan gelenek, değer, ilke ve ilişkiler bütünlüğündeki genel veya nispî değişimleri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Değişim olgusu; gerek toplumu, siyasal kültürün ve değişimlerin etkisi altına almak, yani, toplumsal değişimin kanunlarını bilerek topluma uyarlamak; gerekse, ilerlemecilik, toplumsal evrim ve bireyi siyasal toplumsallaştırmak yönündeki önemi, etkinliği ve genişliğinden dolayı, tüm siyasal teorilerin merkezî bir kavramıdır. Fakat, ilerleme, gelişme, evrim, modernleşme gibi kavramlar toplumsal değişimi hep olumlu, iyi yönde, kalkınmaya doğru mutluluk, refah sağlayıcı boyutlarıyla tanımlamaktadır. Değişim, tarihsel ve toplumsal mirasın özünde barındırdığı değerlerdeki farklılaşmayı ifade ederken, dönüşüm tüm bu değişimlerin paradigmatik olarak yeni bir anlamlar dünyasına geçmesini anlatır. Değişim; toplumsal yapının, yani, toplumsal değerler, kültürel ürünler, yaptırımlar ve sembollerden oluşan sistemin, ilişkiler biçiminin ve alanının değişmesi; toplumsal ilişkiler ve bu ilişkileri belirleyen statülerdeki farklılaşma; belirli bir zaman sürecinde, belirli toplumsal ilişkiler ağı içerisinde bireylerin değer, ilke, rol, statü ve kurallara bağlılıkları açısından art arda ortaya çıkan farklılaşmalar ile konumlarının ve davranış kalıplarının değişmesi; toplumun iki zaman dilimi arasındaki farklılaşan değer, ilke ve ilişki kalıplarında, mutlaka bir süreklilik içerisinde, toplumsal yapıyı oluşturan kurumlarda (aile, din, kimlik, cemaat, kadının rolü, katılım, mülkiyet dağılımı, toplumsal statüler) toplumsal ilişkiyi etkileyecek düzeyde, zıtlıklardan,

çatışmalardan oluşan farklılıkların oluşması ve bunun bireysel dünyayı değiştirmesidir.

Modern teoriler, paradikmik bir dönüşüm sürekliliği iddiası içerisinde, değişimi; siyasal, toplumsal ve ekonomik evrim (Spencer, Darwin, Comte, Marx); ekonominin ve sosyal değişimin birbirini etkilediği gelişim (Weber); kurumsallaşma, sosyal hareketlilik ve siyasal mobilizasyon (Huntington, Dominguez); iç ve dış dinamiklerin etkisi ile ortaya çıkan çok boyutlu farklılaşım (Black); bireyin sosyal ve psikolojik dünyasında, hayata ve evrene bakışındaki köklü değişim (Weber, Lerner, McClelland); tüm sistemi fonksiyonel farklılaşmalarla değiştiren girdi-çıkı süreci (Almond, Powel) olarak değerlendirmektedir. Bu değerlendirmeler ışığında modern değişimin yeni paradikmik dönüşüm ilkeleri; kalkınma, ilerleme, refah, insan hakları, demokrasi, istikrar, meşruluk, katılma, mobilizasyon, kurumlaşma, eşitlik, yetenek, farklılaşma, özdeşlik, derinleşme, dağılım, bütünleşme, rasyonelleşme, bürokratlaşma, güvenlik, refah, hürriyet² olmaktadır. Bu yorumlar, aslında, zaman, mekân ve ilişki açısından bireyin dünyasının ve yaşam değerlerinin değişmesine indirgenebilir. Muhafazakâr değişim ise, bu kavrama ve ürettiği değerlere şüpheyle bakarak, toplum ve birey açısından olumsuz sonuçlar da doğurabileceğine inanır.

Modern değişim; yeni bir bilim anlayışı, yeni bir siyasal düzen, yeni bir iktisadî düşünce yapısı ve yeni bir ahlâk anlayışını ortaya koymakta ve bu anlayışın gerçekleşmesinin evrensel zorunluluk olduğu gerekçeyle, önündeki tüm engelleri kaldırmak gerekliliğine dönüşmektedir. Muhafazakârlığın, "doğal" süreç içerisinde olması gerektiğine inandığı değişimi, "doğal olmayan" bir sürece ve yönetime indirgeyen modern değişim anlayışı, asla kendiliğinden olmayacak bu sürece devleti, ideolojiyi ve zamanı, katalizör ve itici güç olarak devreye sokarak, tarihe ve Tanrısal akla müdahale eder. Muhafazakâr bir yapı içerisinde varlığını sürdüren tarih ve akıl ürünlerinin ve toplumsal konsensusun değişim süreci için itici bir güç olmaması, sürece yeterli katkıyı vermemesi; bu katalizörleri ve yol göstericileri zorunlu kılar ki, bu da modern değişimin zoraki olduğunu ortaya koyar. Modern değişimin zorunluluk dediği şeye; muhafazakâr değişim, zorbalık demektir. Çünkü, muhafazakâr

² Samuel P. Huntington-Jorge I. Dominguez, *Siyasal Gelişme*, çev. Ergun Özbudun, Siyasi İlimler Derneği Y., Ankara, 1985, s. 6.

değişime göre; toplumsal olayların evrensel bir gerçeklik olarak evrimleştiğine olan modern değişim inancı, belirli ve özgül bir değişim biçimini de (Batı) evrenselleştirerek, diğer değişim biçimlerinin evrimlerinin yöneldiği "nihaî hedef" (tarihin sonu) olarak algılanmasına (ideolojik düzenlemeciliğe); her bir toplumun kendine özgü/nispî değişimini, mutlak değişim yasalarına ve modeline "göre" ve "yönelik" dönüşümler olarak kavranmasına; böyle bir kavrayışın pozitivist bilim anlayışı doğrultusunda "mutlak gerçek"i ve tarihsel zorunluluğu yansıttığının benimsenmesine; bunun topluma, tarihe ve siyasete dönük düzenlemelere meşruiyet kazandırmasına; bu düzenlemeler için de bir "üst akla" (liderlik) ve "üstün güce" (devlet) gereksinimin kaçınılmaz olduğu inancına dayandığı için zorbalığı temsil eder. Ve tüm bu inanışlar, bir toplumun kendini ve kendini oluşturan paradikmik değerleri toptan reddedip, başka bir toplumun mekânını, zamanını, tarihini, aklını, değişimini, ah-lâkını, siyasetini yaşamaya zor(ba)lanmasıdır. Bu değişim, muhafazakâr değişime göre; bir kurtuluş mitolojisi, bir evrensellik ütopyası iddiasından öte, bir kuruluş ideolojisini temsil etmektedir.

Muhafazakâr değişim anlayışı, bir mutlak ve evrensel değişim ilkeselliğine ve biçimine "göre" ve "yönelik" değişimi, toplumsal ve tarihsel gerçekliğe aykırı bulur. Muhafazakâr değişim; din, kültür, gelenek gibi toplumsal değişim aktörlerini; ideoloji, devrim, devlet, lider gibi siyasal değişim aktörlerinden daha üstün ve öncelikli tutar. Muhafazakâr değişim, siyasal yapının "toplumla birlikte" değişmesini önceler. Bu yüzden muhafazakâr değişim, belirli bir zaman veya tarihi değil, belirsiz bir süreci ve bu sürecin bilinemezliğini ifade eder. Aksi takdirde, büyük değişimlerin, devrimlerin doğuracağı kaos, şiddet ve krizlerden; en önemli muhafazakâr değer olan ve birey, toplum ve devleti bir arada tutan "düzen" bozulacaktır. Muhafazakâr değişim, toplumların yeni dünya/toplum değiştirme sürecinde, kendine özgülülük yerine, modern dünyaya/topluma aitlik "ütopya"sıyla geleneksel kurumlar, kültürel değerler ve toplumsal/siyasal meşruiyet kaynaklarının yerlerine, modern dünyanın/toplumun aidiyetlerine bağlanması sonucunda tarihsel süreklilik ve toplumsal varoluş gerçekliğinin yok olacağına inanır. İkircikli bir siyasal, toplumsal ve ekonomik varoluş; istikrar ve güvenliğe şartlandırılmış bir değişim sendromu; modernliğe bağımlılığının doğurduğu güvensizlik, belirsizlik ve düzensizlik bu değişime hakim olur. Daha kötüsü ise, değişime bağımlılığın doğurduğu süreklilik sendromudur. Bu-

günün "yenisı", yarının "eskisi" olma riski taşıdığı için, topluma ve siyasa hakim olan değişim ilkesi, istikrar ve düzen içinde ve ilerleme yönünde değişim değil, çatışmanın sürekliliği içinde kaostur.

5. MUHAFAZAKÂR YÖNTEM: ZORA KARŞI KENDİLİĞİNDEN

Değişimin zorunluluğu, zorunlu olarak değişimi gerçekleştirecek aktörlere ve yöntemlere gerek duyar. İlerlemeci değişimin, kendinden menkul meşruiyeti, bu aşamada devlete, ideojilere ve liderlik kültüne sığırır. Muhafazakârlığın en önemli değişim yöntemi, yöntemsizliktir. Çünkü yöntem, bir araç olarak değişimin amaçlığından bağımsız değildir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, tarihsel aklın öne çıkarttığı bir aktör (birey, toplum, devletten biri) değişimin yönünü ve yöntemini belirleyebilir. Fakat, modern değişimin özü gereği, devlete olan mutlak bağımlılığı, modern değişimin yöntemini jakoben kılar. Değişimin yönünü, biçimini, yöntemini bilen mutlak aklın temsilcisi devlet, ideoloji veya liderlik; tepeden inme yöntemlerle, toplumu, istese de, istemese de, bu zorunlu kadere mahkum eder. Değişim, zorunluluğu; zorunluluk ise "zor kullanma tekeli"ni" gerektirdiği için, kaçınılmaz olarak tek "zor" olan devlet, değişimin baş aktörü olur. Devlet; kültürde, ekonomide, siyasette, eğitimde vb. alanlarda hızlandırıcı etken olarak çok önemli ve zorlayıcı bir rol oynar. Değişimin devlet eliyle gerçekleşmesi, toplumsal değişim araçlarının ya tamamen tasfiyesini ya da değişim ilkeleri doğrultusunda dönüştürülmesini gerektirir. Devletin, tekçi/monist değişim ve mobilizasyon istekliliğinin elinden hiçbir alan bağımsız kalmaz. Muhafazakâr değişimin korktuğu, devletin değişim ideolojisine bağlı olmayan tarihsel kurumların, toplumsal birikimlerin, siyasal aktörlerin ve ahlâkî değerlerin meşruiyet alanı bulamamasından kaynaklı olarak, toplumsal bütünleşmenin yok olması sonucu, istikrarsızlık, şiddet, terör ve toplumsal bunalımların/krizlerin artmasıdır.

Modern yöntem, toplumsal bütünlüğün bozulmasının ürünü olarak, toplumsal ve siyasal değişimi çatışma üzerine oturtur. Muhafazakâr yöntemin, her şeyde aradığı uyum, düzen ve istikrar, modern yöntemde yerini ya bireyler arası, ya sınıflar arası, ya elitler arası ya da baskı grupları arası çıkar mücadelesine bırakır. Modern yöntem, muhafazakâr yöntemin aksine, insanların rasyonalite, doğa, rekabet ve çıkar güdülelerinden kaynaklı olarak toplumsal farklılıklara ve çıkar gruplarına ba-

ğimli olduğunu, doğal olarak da, siyasal talep farklılaşmasının kaçınılmaz olacağını savunur. “Kaynakların kıt, ihtiyaçların da sınırsız” olduğu mitolojisi de buna eklenince, “homo homini lupus” ilkesi, bu mücadelenin yol işareti olmaktadır. Muhafazakâr yöntem, ta başta, hem insanın çıkar güdüsünü, hem rekabet mücadelesini hem de “herkesin herkesle savaş düzenini” reddeder. Bunun yerine, toplumsal dayanışma ve paylaşımı koyar. Modern hayat yönteminin “homo homini lupus” ilkesi karşısına, “birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için” sorumluluğunu koyan muhafazakâr hayat yöntemi, paylaşılacak şeyler olmayınca rekabetin; rekabet olmayınca mücadelenin; mücadele olmayınca sınıfların, elitlerin, grupların; onlar olmayınca da kaosun ortadan kalkacağına inanır.

Muhafazakâr yöntem, insanın belirlenmişlik dünyası içerisinde, toplumun ve tarihin bir ürünü olarak var olduğunu ve onun rol ve mücadele alanlarını da ancak bu olguların belirlediği aile, kültür, gelenek ve din gibi değerlerden kaynaklanacağına inanır. İnsanları, kendi bütünlüğünün dışındaki parçalarla (parti, elit, ideoloji, grup, sınıf) tanımlamak ve var kılmak insanın kendini gerçekleştirmesine engel olmaktır. İnsan kendisini en iyi, içinde tanımlı bulunduğu düzenin kural dünyasına adapte etmekte bulabilir. Bunun dışındaki tüm ayrımlar tarihsel ve toplumsal gerçeklikten yoksun, soyut ve geçici değerlerdir. Kalıcı olan ile uyumlaşmak yerine, geçici olan için mücadele etmek ise anlamsızdır.

Muhafazakâr yöntem, tarihin ve toplumun kendiliğinden işleyen sürekliliğinin, hiçbir düzenlemeyi ve plânlamayı gerektirmeden, kendi yasaları ve tecrübe birikimleri ile oluşturduğu “düzenliliğin” hiçbir müdahaleyi taşıyamayacağına inanır. Hele hele, kalkınma, ilerleme, özgürlük, demokrasi gibi evrensellik iddialarının arkasında, ne kadar “iyi” ve “faydalı” amaçlılık yatarsa yatsın, ne kadar “iyi” niyetle yapılsa yapılsın, özünde bu sürekliliğe müdahale etme “kötü”lüğünü barındırır. Devletin, kendi gerçekliği olan güvenliği, düzenlemeyi, bölüştürmeyi mutlak bir gereklilik ile topluma dayatması ve topluma bu yönde müdahalelerde bulunması, toplumsal düzeni ve uyumu bozarak, düşman varlığına bağlı bir tehdit ve teyakkuz hali yaratır. Devlet, ideolojilerin soyut iddialarının amaçlılığı altında araçsallaşarak, kendi varlığını, başka varlıkların yokluğuna dayandırır. Hatta, düşmansız ve çatışmasız var olmayan bu varlık, kendi içinde de düşmanlar yaratarak insan, toplum ve devlet arasındaki uyumu çatışmaya, dayanışmayı düşmanlığa dönüştürebilir. Devletin kendi gerçekliğini topluma dayatmasının tek yolu, ide-

olojidir. Muhafazakâr yöntem, ideolojileri; özündé baskı, ötekileştirme, ötekini yok etme ve toplumsal düzenlemeler olduğu için kabul etmez. Tek ve mutlak bir gerçekliğin, kendini “doğru” olarak ilân etmesinin, toplumsal birliği ve bütünlüğü bozacağı kaygısıyla reddeden muhafazakâr yöntem, ideolojiler yerine tarihsel ve toplumsal tecrübe birikimlerinin ürünü olan sözleşmeleri ve teamülleri koyar. Sözleşme ve teamül, ideolojilerin asla yerini dolduramayacakları “güven” ve konsensus (meşruiyet) kaynaklarıdır.

Muhafazakâr yöntem, modern ideolojilerin “güvenlik” söylemi karşısına, “güven” meşruiyetini koyar. Muhafazakâr yöntem göre, “güvenlik” söylemi, birey-toplum-devlet arasındaki karşılıklı ilişkilerin “güven” ilkesine dayanması gerekliliğini yok ederek, yerine, devlet kaynaklı çıkar ilişkileri ve güvensiz toplumsal yapı ortaya çıkarır. Geçmiş kuşakların yıllar boyunca oluşturmuş olduğu toplumsal güven ortamı, modern yöntemin çatışmacı sürecinin rasyonel ve ikincil ilişkileri içerisinde yok olur. Toplumsal ve siyasal bütünleşme ve ilişkiler güvene dayanır. Güven ise, toplumsal kültüre ve geleneksel ahlâka dayanır. Güven, bireylerin toplumda ortaklaşa paylaştıkları normlar ve ilkelere bağlı olarak Tanrı, düzen, adalet, sorumluluk gibi “değer”sel olabileceği gibi, çalışma ilişkileri ve ticaret gibi dünyevî de olabilir. İşte tüm bu değersel dünya, o toplumun “sosyal sermaye”sidir ve tarihsel alışkanlıklar, gelenek veya din gibi kültürel mekanizmalar aracılığıyla yaratılır ve iletilir ki, böylece, bireyleri bağlayıcı bir kültürel ve “ahlâkî uzlaşma” ortamı oluşsun ve “organik dayanışma” gerçekleşsin.³ Devletin dışında ve üstünde oluşmuş, tarihsel ve toplumsal birikimlerin ürünü olan bu sermaye, gelenek, görenek, töre, âdet gibi yaptırımlar ile normatif bir gücü ve “toplumsal otoriteyi” de temsil ederek, siyasal otoriteye ihtiyaç duyurmayan bir “kendiliğinden sosyalleşme ve bütünleşme” sürecini ifade eder. Devletin bu “kendiliğinden sosyalleşme ve bütünleşme” sürecine modern değişim ve evrensel ilkeler bahanesiyle yaptığı müdahaleler, toplumsal uzlaşma ve dayanışma atmosferini yok ettiği gibi, toplum tarafından yılların birikimi ile tesis edilen kendiliğinden toplulukları, sözleşmeleri ve ilişkileri de zayıflatır. Modern yöntemin çatışmacı doğası, toplumsal dinamiklerin farklılıkları uzlaşa ile çözebildiği bu tarihsel, kültürel, ahlâkî uzlaşma geleneğini/sosyal sermayeyi bozarak, tüm güven ilişkilerini devlet mü-

³ Francis Fukuyama, *Güven*, çev. Ahmet Buğdaycı, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1998, s. 37-38.

dahaleleri ile devletin tekelinde, devlet merkezli ve devlet kaynaklı bir hale dönüştürür. Devletin bizzat bir toplumsal ahlâklaştırma kurumu olarak işlev görmesi sonucunda, bireyler kültürel ve ahlâkî bağılıklar yerine her an çözülebilecek resmî ilişkilere/resmî ahlâka göre "sermaye" edinmeye çalışırlar.

Muhafazakâr yönetime göre, yani, yeni kurumların geleneksel, toplumsal ve ahlâkî kültür/sosyal sermaye ile güven ve uzlaşma içerisinde değiştiği toplumlar; bu değerleri yadsıyarak veya çatışarak değişen toplumlara oranla daha fazla sosyal mutluluk, toplumsal barış ve kendiliğinden bütünleşme imkânına sahip olmuşlardır. Siyasal yapı üzerinde toplumsal bütünleşme ve konsensus gerçekleşmediği zaman, güvenin yerini modern olan ve geleneksel olan arasındaki çatışma alır. Sosyal sermaye ile devlet sermayesi arasında oluşması beklenen "güven", yerini "ötekilerle savaş" veya "sürekli teyakkuz" (güvenlik sendromu) ilişkisine bırakır. Sonuçta ise, bu iki sermaye arasındaki çatışmalardan bıkan, ötekileşen, yok sayılan, tıkanan birey, toplum, sivil ve siyasal kurumlar değişime ve sisteme yabancılaşırlar.

6. MUHAFAZAKÂR AHLÂK: NASILA KARŞI NİÇİN

Muhafazakâr ahlâkın ilkeleri, özünü, tepesinde Tanrı'nın bulunduğu ve hiyerarşik ve organizmik olarak birbirine bağlı ve bağımlı parçaların oluşturduğu düzenden alır. Bu yüzden, en üstün ahlâkî değer, insanın dışında, üstünde ve ötesinde oluşan bu düzene uyum sağlamaktır. Toplumsal ahlâkın da özünde bu uyumluluk vardır. İnsan, içine doğduğu ve kurallarını ve değer yargılarını kendisinin belirlemediği bu yapının uyumlu bir "üye"si/organı/parçası olmak zorundadır. Evreni ahenkli kılan, Tanrı'ya boyun eğmesidir; doğayı uyumlu kılan, evrenin yasalarına uymasidir; toplumu adaletli kılan, doğanın doğallığıyla bütünleşmesidir; insanı da faziletli kılan, toplumun yasalarına itaat etmesidir.

Tanrısal aklın ve iradenin belirleyiciliği altında kurulan evrensel düzenin en önemli ilkesi, her bir parçanın kendi yerini/haddini ve yerinden kaynaklanan görevlerini bilmesidir. İnsanı, insan yapan şey de, toplumsal rollerini ve mekânının (toplumsal konumunun) gerektirdiği sorumlulukları yerine getirmektir. Çünkü, toplum, tek tek tüm insanların, hem zorunluluklarının, hem ihtiyaçlarının hem de faydalarının tarihsel bilgi ve tecrübeler ışığında çözümlenme sürecinin

diğer adıdır. Toplum, zaten, ortak iyiliğin belirlediği tüm ilişki biçimlerini özünde taşır. İnsan, bu yapıya hem zorunluluk, hem ihtiyaç hem de faydasından dolayı uymalıdır. Bu açıdan, insanın, topluma uyumunu sağlayan tüm kurallar ve roller "iyi"; insanı uyumsuzluğa, yabancılaşmaya götüren, toplumda kaos yaratan tüm kurallar ve roller ise, özü gereği, "kötü"dür. Bu yüzden, insanın; kişisel "iyi"lik iddiası, başka/farklı bir "iyi"lik arayışı ve farklı "ortak iyilik" tasavvuru "kötü"dür. Kurulu düzen, bir toplumun iyi-kötü arasındaki tüm çatışmaların faydayla sonuçlanan "en iyi" tezahürü olduğu için, kurulu düzeni değiştirecek her türlü iyi algılaması da kötüdür. Çünkü; değişim bozar, mutlak değişim (dönüşüm) ise, mutlaka bozar. Bu yüzden, toplumu değiştirecek ve iyi konseptini/paradigmasını kökten dönüştürecek "yeni iyi" üzerine oturan bütün iddia ve roller de kötüdür. Hele hele, özgürlük, eşitlik, çoğulculuk, farklılık vb. gibi tarihsel ve toplumsal gerçeklerden, süreklilikten, kişisel fayda ve ortak iyilik kıstaslarından yoksun iyilik iddiaları, tam da, toplumsal düzeni/ahengi/uyumu bozucu ve yıkıcı kötülüklerdir. Fazilet, bir insanın, kendini özgür ve eşit olarak gerçekleştirmesinde değil, evrensel aklın kurallarından ve tarihsel sürekliliğin süzgecinden geçerek "doğru"lanmış ilke ve rollere itaat etmesinde belirir.

Muhafazakâr ahlâka göre; modern ahlâk, insanı önce Tanrı'dan, sonra evrenden, sonra doğadan ve sonra da toplumdan kopararak, onu tek başına bırakmıştır. Aynı zamanda, zamandan da koparılan insan, tek bir doğa güdüsü/rasyonalite ile donatılarak bireysel çıkarlarını diğer insanlara ve topluma rağmen ve karşı gerçekleştirme mücadelesinin belirsizliğine itilmiştir. Elinde, Tanrısal aklın mutlak kanunları, toplumsal iyiliğin ortak sözleşmeleri, hiyerarşik düzenin tanımlanmış rolleri olmaksızın, kendi mekânını ve zamanını yaratmaya zorlanmış insan, kendine bile yabancılaştırılmıştır. Modern ahlâk, insanı ve insan ahlâkını, onu kuşatan ve belirleyen zamansal ve mekânsal tüm tarihsel ve toplumsal birikimlerden kopararak, zaman ve mekân dışı, soyut bir kurgulamanın aracına indirgemıştır. Modern ahlâk, insanı, köksüz bir ağaç gibi havada asılı gelişmeye/"ilerlemeye" mahkum etmiş; elindeki tüm silâhları toplayarak Tanrı ile, evren ile, doğa ile, toplum ile, "öteki" insanlar ile savaşa sürmüştür. Sonuç; yalnızlık, anomi, yabancılaşma ve her alanda yenilgi olmuştur.

Muhafazakâr ahlâka göre; modern ahlâkın yaptığı gibi, insan, tek boyutlu olarak, tek güdülü olarak, tek amaçlı olarak tanımlanamaz. İnsan, tek bir dürtünün aracı olarak algılanamayacağı gibi, rasyonel veya irrasyonel bir tek belirleyici sebebin deterministik sebebi veya ürünü olarak da ele alınamaz. İnsan üzerine, evrensel tek bir doğa ve yasa belirlenemez. İnsandan değil, her bir insandan bahsedilebilir ve bu her bir insanın, insan olma süreci, birikimi ve etkilenme kaynakları farklı farklıdır. Ama her bir insan, içinde yaşadığı bütünselliğin farklı sebeplerinin ve farklı etkileşim kaynaklarının bir sürecidir. Bu açıdan, ahlâk, insanın bağımlı olduğu sürecin tüm ilişkiler/sebepler ağına kendisini bağlamasıdır. Modern ahlâkın yaptığı gibi, tüm insanları ortak bir üst aklın ürünü olan güdü ile tercihe zorlamaması, onların hayatını bir üstün/"iyi" doğa ile düzenlememesi; insanların doğasını, doğasının iyileştirilmesini, geliştirilmesini düzenlemek değil, insan doğasının kendisini toplumun kişisi/üyesi olarak gerçekleştirmesinin önündeki engelleri kaldırmak ve topluma uyumunu sağlamak gerekir. İnsanın, tek insanlaşma şartı ise, parçası olduğu sürecin sebeplerine/hikmetlerine itaat etmektir. Modern ahlâkın belirttiği gibi, insan; sonsuz ihtiyaçlarını, kıt kaynaklar arasındaki sonsuz tercihler ile gerçekleştirmek için, buna engel olabilecek tüm "öteki" insanlarla mücadele etmek yerine, kıt ihtiyaçlarını, sınırsız kaynaklar arasından, toplumsal düzen ve Tanrısal yasalara uyum içerisinde gerçekleştirebilir. İnsanın, özgürlük, eşitlik gibi "mutluluğu arama" hakları ve mücadeleleri, "toplumsal dinamik"ler içerisindeki kişisel çıkar dengesizliğini doğurarak, insanı adalet ve fazilet içerisinde kendi faydasının azamî ölçütlerine uygun olarak, "mutlu kılma" ve "mutlu olma" dinginliğine ulaştıran "toplumsal statik"i de yok eder.

Muhafazakâr ahlâk ile modern ahlâk arasındaki ayrımlar, basitçe değersel-ilkesel, devlet-toplum, düşün-paraxis veya teori-pratik çatışmalarına değil, kozmos-kaos, logos-eros, veya idealar âlemi-nesnel âlemi gibi evren ve hayat algılaması üzerine dayanır. Bu bağlamda, her iki ahlâk arasındaki temel ayrışma sorunsalı, ahlâkın nasıllığı değil, niçinliği üzerinedir. Doğal olarak da bu, paradikmik bir sorundur. O kadar paradikmiktir ki, evrene bakış açısı, Tanrı veya dünyanın evrendeki yerinden çok, hayatın sıradan ilişkileri (aile, dostluk, ahlâk, sözleşme, toplum, din, kültür, sanat vb) içinde gizlidir. Örneğin, her iki paradigma da, Tanrı'nın varlığını kabul eder; muhafazakâr ahlâk, aşkın, mutlak ve kut-

sal bir iradeye bağıllığın ve bağımlılığın verdiği huzuru amaçlarken; modern ahlâk, insanlığın yaratabileceği bu en büyük güce meydan okuma ve onu yenme mücadelesinin hazzını yaşamayı amaçlar. Bu çatışma, paradikmik bir sorunsaldır ve öncelikli olarak tamamen ontolojik kökenlidir ve özünde de insanın evrendeki yerine/varlık, amacına/niçin, ürününe/nasılına bakış açısı vardır. Muhafazakâr ahlâk; inanca, onun kaynağı olan ruha ve onun da sahibi olan Tanrı'ya dayalı bir hayat düzenlemesini öncelerken, modern ahlâk; maddeyi, onun kaynağı olan doğayı/aklı ve onun da sahibi olan insanı merkeze alır. Bir tarafta, din, kültür, gelenekten kaynaklı onur, erdem, dürüstlük, saygı, paylaşım, diğergamlık gibi değersel/nitel ahlâk yüceltilirken; diğer tarafta, bilim, teknik, güç belirleyiciliği altında başarı, üstünlük, şöhet, çıkar gibi önemsel/nicel ahlâk öne çıkar. Bir tarafta, her türlü düşün ve eylemlilikte "niçinlik" sorgulanırken, diğer tarafta, "nasıllık" sorusunun tüm işlevleri öne çıkar. Bu yüzden, bir taraf, sebepleri ararken, diğer taraf, sonuçlarla ilgilenir. Bir taraf için amaçlar, diğer taraf için araçlar önemlidir. Muhafazakâr ahlâk; sezgi, şuur, ideal, vicdan, hak ve adalet anlayışları ile yol alırken, modern ahlâkın yol göstericileri, akıl, deney, gerçek ve çıkardır.

Muhafazakâr ahlâkın en büyük ontolojik nedenselliği, merkezinde ve tepesinde Tanrı'nın bulunduğu evrensel akıl bütünselliğiyle uyumlu yaşamaktır. Bu yüzden, muhafazakâr ahlâk için, modern ahlâkın tam tersine; sınırsız bir özgürlük alanı içerisinde kâr-zarar hesaplamasını değil, ortak iyiliğinin "doğru-yanlış" ilkelerini; hayat ve hayatın sorunlarıyla uğraşmak, gerçeklerle yüzleşmek, toplumla hesaplaşmak, hayatla mücadele etmek yerine, kendine dönmeyi, toplumsal iştak ve tutkuların uzaklaşmayı, Tanrısal iradeye boyun eğmeyi; sorunların çözümünde, gerçeklerden yola çıkarak şeylerin problematiği ve diyalektiği içinde yok olmak yerine, metafizik değerlerin ruhunu çağırarak, kutsallığın gölgesinde bir çözüm aramak esastır. Modern ahlâkın ürettiği, hayatın sosyal-siyasal-ekonomik mücadele alanı olarak değerlendirilmesi karşısında; iyi-kötü arasındaki mücadelenin, ahlâkî bir drama figüranı olmaya yönelen muhafazakâr ahlâk, ortak iyilik, ortak inanç, ortak tarih ve ortak kültür birliği kaynaklı, organik ilişkilere dayalı, monolitik söylemli, bilgelik değerleriyle yüklü, dengeli, uyumlu, bütüncül, homojen, insanların denkliliğine yönelik bir düzen kurgulaması içindedir. Bu kurgulama, ideolojik bir belirleme ve düzenlemeden değil, yaşamın bizzat kendisininin

ideolojiler üstü olduğu anlayışından kaynaklıdır. Bu yüzden, muhafazakâr ahlâk, toplumsal ilişkilerde bireysel isteklerin, çıkarların ve tercihlerin öncelenmesine; toplumun, rasyonel çıkarlarıyla birbirinden tamamen ayrışabilir ve çatışabilir insanlardan oluşan “düzen”sizlik olduğu iddiasına; toplumsal ilişkilerin, heterojen, atomik, çatışmacı, rekabete dayalı, insanların özgürlüğünün ve eşitliğinin öncelendiği bir mekanik yapı olduğu kurgulamasına inanmaz. Muhafazakâr ahlâk; hakikatin ve hikmetin kuşatıcı gücü; statik bir yaşamın huzuru; kişinin toplumsal bütünlük içerisindeki konumu ve rolünün bilinci; bu bilincin ürettiği kendini toplumu için feda etmek, kendini toplum içinde terbiye etmek, isteklerini kontrol etmek, kurulu düzen içerisindeki hiyerarşisinin gereklerine uymak, toplumun/devletin üzerine yüklediği ödevlerini şikâyetsiz yerine getirmek erdemlerini öne çıkarır. Muhafazakâr ahlâk; modern ahlâkın ürettiği insanın/bireyin, realitenin/olgunun yaratıcısı olmak istekliliği; dinamik toplumsal mücadele hazzı ve bu hazzın azamîleştirilmesi çabası; farklı isteklerini tatmini amaçlılığı içinde, kendini toplumun bir aracı olarak görüp feda etmek yerine, toplumun amacının kendisi olduğuna inanması; toplumsal hiyerarşinin kurallarına değil, doğal hak ve özgürlüklerin herkesi eşitleştirdiği doğal düzene inanması hayallerinin üzerinde bir değerselliği savunur. Bu yüzden, muhafazakâr ahlâk, modern ahlâkın ideolojik dünya inşasına karşı, bir kültürel korunma ve kapanma içine girer. Bu bağlamda, muhafazakâr ahlâk; ideoloji ve bilim gibi araçlarla evrensel bir medeniyet algılamalarına ve yöntemlerine (çatışma, diyalektik gibi) karşı çıkarak, yerelliğin/özgünlüğün kültürel birikimine ve uyumuna saygıyı önceler. Muhafazakâr ahlâk; bu yüzden, dönüşeme değil, değişime; savunmacılığa değil, reaksiyonerliğe; statükoculuğa değil, ilkeliliğe; kişiselliğe değil, kurumsallığa; geçici olana değil, kalıcı olana yönelik bir dünya/düzen korunmasını temsil ettiği için; olanın, zaten olması gerekenlerin süzgecinden geçerek oluşan “mümkünlük” olduğuna inanma üzerine kuruludur.

SONUÇ YERİNE; MUHAFAZAKÂR SİYASET: OLMASI GEREKENE KARŞI OLAN

Muhafazakâr ahlâka göre; insanın, faziletli bir yaşam sürmesinin ve toplumsal adalet içinde kalmasının tek yolu, kendisini de üreten tarihsel, toplumsal ve siyasal mirasın “yasa”larına uymak ve onun belirlediği

rolleri oynamak olunca, muhafazakâr siyasetin en temel ilkesi de kendiliğinden ortaya çıkar: Toplumsal ve siyasal yapıyı ve “yasalarını” kökten değiştirmek isteyen her türlü talep ve girişim kötüdür ve durdurulmalıdır. Muhafazakâr siyaset; kontrol altında tutulmayan her şeyin, siyasal düzeni ve toplumsal yapıyı değişime ve dönüşüme uğratma potansiyelini özünde barındırdığına inandığı için otoriter bir siyasal anlayışa sahiptir. Fakat, muhafazakâr siyasetin otoriterliğini, yumuşak (sözleşmeler ve teamüller ile kurulan toplumsal düzenin sürekliliğini sağlamak) olarak tanımlamak mümkündür. Muhafazakâr siyasette güç, otorite ve düzene yapılan güçlü vurgunun sebebi, kurulu düzeni kaosa sürükleyebilecek güçlülük mücadelelerini/çatışmalarını önlemek için, daha güçlü bir otoriteye duyulan ihtiyaçtır. Muhafazakârlığın otoriterliği, totaliterliği önlemeye çalışmaktan kaynaklanır.

Muhafazakâr siyaset; tarihsel aklın ve toplumsal sürekliliğin ürünü olarak ortaya çıkan yasaların üzerinde bir yasal ve ideolojik düzenlemeyi totaliterizme yol açacağı gerekçesiyle reddeder. İnsanın, kendisini de aşan (kutsal, tarihsel, geleneksel) ilkelerin belirleyiciliğinden farklı olarak, insanı, insanın doğasını ve insanın toplumsal ilişkilerini düzenleme iddiasındaki totaliterizm, Tanrısal aklın karşısına ideolojileri çıkarır. Muhafazakâr siyaset; tek bir düşünsel yapı içinde toplumu kurmak, tek bir amaca tek bir otorite altında ulaşmak için organize olmuş bir siyasal düzen kurma iddiasındaki ideolojilerden tamamen ayrılır. Muhafazakâr siyaset; devletin, resmî bir ideoloji, merkezî kontrolü güçlü bürokrasi, toplumu kontrol eden iletişim ve baskı aygıtları ve toplumun bir bütün olarak organizmik bir yapı içerisinde ideolojik hegemonya altında mobilizasyonu gibi araçlarla, kendiliğinden oluşmuş toplumsal sözleşmeleri tek taraflı fesheden evren, doğa, devlet, toplum ve insan düzenlemelerine karşıdır. Binlerce yılın tecrübe ve faydalarından devşirilmiş toplumsal yasalar; geçici, soyut, göreceli ve beşerî ilkelerin kaprislerine feda edilemez. Bu yüzden, muhafazakâr siyaset; her türlü beşerî toplum mühendisliği projelerini ideolojik bulur ve ideolojileri de kaçınılmaz olarak totaliter ilân eder.

Modern siyasetin bilimsellik, ilerlemecilik ve determinizm yasalarının karşısında, tarihi ve toplumu onların üzerinde kuşatan ve düzenleyen bir akıl olduğuna inanan muhafazakâr siyaset; modern siyasetin, özünde devletin amaçlarının bireylerin de ortak amacı kılınması istekliliğine dayandığı ve bunun devlet eliyle tepeden inme ve zorla topluma dayatıl-

dığı için jakoben olacağına inanır. Muhafazakâr siyasetin, jakobenizme itirazı sadece yöntemsel değildir. Bundan daha öte ve üste ontolojiktir. Çünkü jakobenizm, tarihsel ve toplumsal yasaların ruhunu ve sürecini bilen Tanrısal iradenin sadece reddi üzerine değil, ondan daha üste, bir ideolojinin, bir üst aklın, bir liderin, bir devletin Tanrısal iradenin yerine geçip (Tanrısallaşıp); tarihe ve topluma yasa koyma, yön verme, düzenleme iddiasıdır. İnsanın ve toplumun, kendi tarihsel gelişim süreci ve değerleri yerine, evrensellik ve tarihsel zorunluluk gerekçeleri ile mukadderatına müdahale eden jakobenizmin her türü aynı gerekçeyle reddedilmelidir. Nasıl ki, özgürlük, eşitlik, kardeşlik gibi evrensel ilkeler ve sloganlar ile ülkeyi mezbahaya çeviren Fransız jakobenizmi; nasıl ki, bir tek ulusun evrensel ve tarihsel gerçeklerin ve zorunlulukların ürünü olarak, tüm diğer uluslardan üstün olduğu ve bu yüzden de tüm dünyaya "egemen" olması gerektiği anlayışını savunarak dünyayı kan gölüne dönüştüren faşist jakobenizm; nasıl ki, tüm insanların tarihin sonu olan komünal düzene geçmeden önce, proleterya diktatörlüğü, parti diktatörlüğü ve bir devletin diğer devletleri zorla egemenlik altına alması ve tüm insanları "eşitleştirmesi" gerektiğini savunan sosyalist jakobenizm; nasıl ki, tarihin sonu ve evrensel ilkeler adı altında tüm insanların ve ülkelerin "özgürleştirilmesi" için, bir egemen gücün, insan hakları, özgürlük, demokrasi gibi değerleri, zorla ve tepeden inme güçlerle dayatabileceğini savunan liberal jakobenizm, özünde otoriter ve totaliter bir ruh taşıyorsa, muhafazakâr siyaset için; başka devletlerin ve toplumların kendi tarihsel birikim ve toplumsal mirasının ürünü olarak ortaya çıkarttıkları yasalara uymak ve tepeden inme bir biçimde onların yasalarına kendi toplumunu tâbi kılmak için "uyum yasaları" dikte eden irade de muhafazakârlık iddiası taşısada da jakobenizmi temsil eder.

Bireyin veya toplumun ortak ve özgür iradesiyle doğan, kendiliğinden ürettiği bir toplumsal rıza ile değil de, devletin toplumu düzenlemesi zorunluluğu içinde veya dış şartların belirlenmesiyle sürdürülen özgürleştirme, kalkındırma, demokratikleştirme vb. siyasetlerin, özünde jakoben yaptırımlar ve devlet müdahaleciliğini barındırdığına inanan muhafazakâr siyaset, bu girişimlerin tarihsel ve toplumsal akla ihanet olduğuna inanır. Muhafazakâr siyasete göre, soyut, tarih ve toplum dışı veya üstü bir aklın kontrolünde ve onun belirlediği yöntem ve amaçlar dahilinde özgürleşmek ile köleleşmek arasında hiçbir fark yoktur. Çünkü,

muhafazakâr siyasete göre, tarihsel ve toplumsal aklın zorunlu kılmadığı değişim, bireyin ve toplumun bir tarihsel ve toplumsal dönüşüm arzusunun değil, bir toplumun, üst akıl aracılığıyla "dönüştürülme ideolojisinin" ürünüdür. Üst akıl da bunu kendiliğinden olması yerine zorunluluklara dayandırmaktadır. Muhafazakâr siyasete göre, kendiliğinden olmayan her şey, mutlaka zorla oluyordur; ve zor, jakobenizmin ve totaliterizmin diğer adıdır.

Muhafazakâr siyasete göre, jakobenizm, zora dayalı yöntemini meşrulaştırmak için pozitivizmden beslenir. Pozitivizmin, insanların dışında var olan ve bilimsel bilgi ve yasalar ile bilinecek bir "nesnel gerçekler" alanının varlığını kabul etmesi ve bu alanı (toplumsal dinamikleri ve toplum yönetimini) "en iyi bilenler" olarak önder ve aydınların (aydınlatıcıların) egemen sınıf olarak toplumu yönetmelerini öngörmesi; doğa yasalarıyla doğanın düzenlenmesi ve kontrol edilmesi gibi, bilim aracılığıyla da toplumsal örgütlenmelerin ve bireysel davranışların en faydalı/en iyi şekilde düzenlenebileceğine ve kontrol edilebileceğine inanması; bilimi, toplumu şekillendirmekte, sosyal, siyasal ve ekonomik ilişkilerde ve bireylerin hayatının düzenlenmesinde yol gösterici ve egemen kılmak istemesi; muhafazakâr aklın ürünü olan tecrübe yerine, bilgiyi; ahlâk yerine, kuralları; uyum yerine, çatışmayı; ortak ve pratik akıl yerine, salt akli ve temsilcilerini; kutsallık yerine, 'gerçekliği' ikame etmekle sonlanır. Sonuçta, tarihsel ve toplumsal sürekliliğin yerini, kırılmalar ve sıçramalar ile oluşan 'gerçeklerin sürekli değişkenliği' alır. Ve ortada, ne ortak akıl, ne tarihsel miras, ne kültürel birikim, ne geleneksel tecrübe, ne ahlâkî değerler ne de toplumsal varoluş ilkeleri (güven ve konsensus) kalır.

Muhafazakâr siyaset; geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki bağları koparan; birey, toplum ve devlet arasındaki organik, faydasal ve sözleşmesel bağılılıkları yok sayan; bu üç bütünlüğü birbirinden ayrı ve bağımsız algılayarak, birinin faydasını diğerlerinin zararına genişleten siyaset algılamalarını da olumsuzlar. Muhafazakâr siyasetin en önemli görevi; toplumun kendiliğinden oluşmuş yasalarına ve o yasaların ruhu olan meşruiyet kaynaklarına (din, gelenek, kültür, teamül gibi) bağlı kalarak, toplumu ortak çıkar, adalet ve "iyilik" ilkelerine göre yönetmektir. Bu açıdan bakıldığında, muhafazakâr siyaset; siyasetin nasıllığından çok niçinliğiyle ilgilenir. Bu yüzden, muhafazakâr siyaset; muhafazakâr aklın ve muhafazakâr ahlâkın toplumsal yansımasıdır.

Muhafazakâr siyaset; her türlü toplumsal ve siyasal dönüşümün kötü ilân edilip durdurulmak istendiği, en azından kontrol edildiği; bireylerin toplumsal birlik ve bütünlük içerisinde siyasal iktidara uyumlulaştırıldığı; toplumun ortak çıkar ve iyilik ilkeleri kapsamında, organizmik bir bütün halinde kaynaştırıldığı; mutlak iyiliğin ve mutlak doğrunun sadece tarihsel ve toplumsal mirasın yaşayan ilkelerine bağlılıktan geçtiği; özgürlük, eşitlik, sosyal adalet, mutluluğu arama, evrensel insan hakları, demokrasi gibi tarihsel ve toplumsal gerçeklerden yoksun, akli ve ayakları havada iddiaların değersizleştirildiği; insanların insan olmalarından kaynaklı haklarından değil, toplumun üyesi, devletin vatandaşı olmasından kaynaklı sorumluluklarının olduğu; kurulu düzenin istikrarlı sürekliliği içinde, güçlü, rollerinin farkında, bilinçli üyelerden oluşmuş organizmacı toplum modeli; bu toplum modelini korumanın her şeyden üstün olduğu ve ona itaatin en büyük fazilet kabul edildiği; devletin varlık şartı olan adaletin, bu toplumsal yapının kudreti, sıhhati ve istikrarı için yararlı olan şeylere indirgendiği bir siyasal “niçinlik” düzeni üzerine kuruludur.

Modern siyasetin toplumsal meşruiyet kaynağı olarak evrenselleştirdiği/ideolojileştirdiği demokrasi sorununa da bu bağlamda bakan muhafazakâr siyaset, demokrasiyi bir niçinlik (meşruiyet) alanı olarak değil, bir nasıllık (iktidar/yöntem/yönetim) olarak değerlendirir. Muhafazakâr siyaset; demokrasiyi, modern siyasetin ve ideolojilerin ilerleme ve zorunluluk ilkelerinin değil, tarihsel aklın ve toplumsal faydanın süzgecinden geçerek var “olan” bir “mümkünlük” olarak kabul eder. Muhafazakâr siyaset; bu ilkenin dışında, demokrasinin, muhafazakârlığın meşruiyet ilkelerini ve toplumsal yasalarını hiçe sayarak, üstüne çıkarak bir niçinlik alanı olarak kendisini ilân etmesini (ideolojileşmesini) asla kabul etmez. Demokrasiyi mümkün kılan, onun muhafazakâr siyasetin ve tarihin ürünü olmasıdır. Muhafazakâr siyaset, demokrasinin tek başına, monarşik yönetimlerden, imparatorluklardan daha üstün bir yönetim biçimi olduğunu kabul etmez. Diğer yönetim biçimleri, nasıl ki, kendi tarihsel ve toplumsal sürecinin “mümkün” olan en iyileri, en doğruları ise, demokrasi de öyledir. Bu yüzden, tıpkı modern ideolojilerin yaptığı gibi, demokrasiye doğruluğu/iyiliği kendinden menkul bir değer olarak bakmaz. Nasıl ki liberalizm, kendini bir niçinlik alanı olarak kabul edip demokrasiyi tanımlıyor ve ona liberal demokrasi diyorsa; nasıl ki sosyalizm, kendini bir niçinlik alanı olarak

kabul edip demokrasiyi tanımlıyor ve ona sosyal demokrasi diyorsa; muhafazakâr siyaset de, demokrasiyi, tarihsel ve toplumsal değer ve ilkelerin niçinliği altında, ona bağlı ve bağımlı bir nasıllık aracı (yönetim biçimi) olarak tanımlayıp, ona muhafazakâr demokrasi demektedir. Fakat, muhafazakâr siyaset için demokrasi, liberalizmdeki gibi olmazsa olmaz bir ilke veya sosyalizmdeki gibi zorunlu bir tarihsel aşama değil, tarihsel ve toplumsal birikimlerin ürünü "olan" yönetim araçlarından sadece/şimdilik birisidir.

Muhafazakâr siyaset; tarihsel ve toplumsal birikimlerin ürünü olan yasaları tek siyasal meşruiyet gerekçesi olarak kabul eder. Bu meşruiyet ilkelerine dayanmayan, bundan kaynaklanmayan hiçbir siyaset meşru değildir. İdeolojiler, liderlik, yönetim biçimi (monarşi, cumhuriyet, demokrasi), anayasa, temel haklar, toplumsal sözleşmeler hep bu alanın içerisinde tanımlanır ve anlamlandırılır. Muhafazakâr siyasetin amacı, statükoyu değil, statükoyu yaratan ve onu düzenleyen yasaların "ruhu"nun korunmasına yöneliktir. Bu açıdan bakılınca, muhafazakâr siyasetin en temel ilkesi toplumsal birlik, bütünlük ve uyumdur. Devletin tek varlık sebebi olan kaos ve anarşinin yok edilmesi gerektiği, muhafazakâr siyaset anlayışında, ister istemez, devlet otoritesine vurguyu da beraberinde getirir. Toplumsal düzenin ve uyumun sağlanması için, güçlü, üstün, egemen bir devlet otoritesi muhafazakâr siyaseti, otorite ve otorite temsilcilerine mutlak bağlılığa götürür. Toplumsal birlik için gereken dayanışma, bütünlük ve mutlak itaat, bu kez siyasal birlik ve onun temsilcilerine (devlet, lider, kurumlar) yönelir.

Muhafazakâr siyasetin bu denli kaos korkusu, kendi içinde, çatışmacı ve bozucu argümanları da besler. Toplumsal ve siyasal düzenliliğin zıddı olan kaos korkusuyla birlik, bütünlük ve uyumun bozulması riski toplumun siyasal iktidara olan ihtiyacını, dolayısıyla itaatini arttırır ve buna yönelik itiraz ve retlerin düşman ilân edilip yok edilmesine meşruluk kazandırır. Bu kaos korkusu, kurulu düzeni etkileyebilecek, değiştirebilecek, dönüştürebilecek "öteki" düzen (ideoloji, yönetim, liderlik) ve düzensizlik (çoğulculuk, bireycilik, partiler) iddialarının potansiyel bir tehdit olarak görülmesine yol açar. Kaos ve düzen arasındaki bu karşıtlık yoluyla muhafazakâr siyaset, toplumu bölücü ve bozucu kötülüklerden, iç ve dış düşmanlardan koruyan bir görüntüye bürünür. Son tahlilde, muhafazakâr siyaset; birlik, bütünlük ve uyum sağlanması amaçlılığı içinde, kurulu düzenin ve toplumun ortak düşmanları olan bireysellik, çoğulculuk,

parçalanmışlık, uyumsuzluk, bölücülük gibi siyasetleri sistem dışına atar. "Biz" ve "ötekiler" arasındaki çatışma, "biz'i "ötekilere"e karşı ortak bir dayanışma hedefinde ve kurulu düzene bağlanmada en fazla kaynaştıran yasaya dönüşür. Bu, düzen ve istikrar için çatışma zorunluluğu; toplumun, sadece, devlete ihtiyacını değil, aynı zamanda kayıtsız şartsız sadakatini de sağlamış olur.

Muhafazakâr siyaset, daha önce de belirtildiği gibi, savunmacılıktan ziyade "reaksiyonerlik" özellikleri taşır. Çünkü, geleceğin ne getireceğinin bilinmezliği, muhafazakâr siyasette gelecek kurgulamalarına izin vermez. Ama bilinen tek şey olan, geçmiş ve bugünün eldeki birikimleri, toplumsal bünyeye uyum sağlayacak değişimlerin de ipuçlarını verir. Bu yüzden, toplumsal organizmaya girecek yeniliklere karşı çok hassas ve tedirgin bir yapı vardır. Muhafazakâr siyaset, bu yönüyle, tam bir teyakkuz durumunu temsil eder. Organizmik bünyeye zarar verecek her türlü mikrobik unsurlara karşı, devamlı teyakkuz hali, tüm "öteki" unsurlara karşı reaksiyoner bir duruşu ortaya çıkarır. Dinler, kültürler, ideolojiler, sınıfsal ayrımlar, bireysel talepler hep bu "öteki" olgusunun içindedir.

Modern siyaset, siyaset sorununu muhafazakâr siyasetin aksine pratik alana indirmiştir. Dinsel, geleneksel, metafiziksel ve mitsel siyasal kaynaklar yerine, fiziki gerçeklerin belirleyiciliğinde siyaset alanları yaratmaya çalışan modern siyaset; muhafazakâr siyasetin üzerine kurulduğu, Tanrı yerine, insanı; gelenek yerine, kuralları; metafizik amaçlılık yerine, fizikî araçlılığı; mitolojiler yerine, kurumları; karizma yerine, bireyi siyasetin aktörleri olarak ilân etmiştir. Modern siyaset; halkın yönetime etkin katılımı, farklı düşüncelerin özgürce ifadesi, örgütlenmesi ve temsili, düşünce özgürlüğü, çoğunluğun yönetimi ve azınlığın haklarının korunması, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması ve hukukun üstünlüğü şeklinde özetlenebilecek bir dizi siyasal ilke ile, muhafazakâr siyasetin siyaset alanlarını ve kaynaklarını ortadan kaldırmıştır.

Modern siyaset kuramının en büyük dönüşümü, siyasal iktidarın meşruiyet kaynağının (niçin yönetim?) toplum sözleşmesi ile tarihsel ve toplumsal soyut değerlerden (din, gelenek, soy, karizma) alınıp topluma veya bireye verilmesidir. Siyasetin meşruiyet kaynağı ve alanı tamamen değişerek geleneksel, dinsel, kişisel değerlerin yerine, toplumu oluşturan tüm bireylerin eşitliği ve özgürlüğü üzerine kurulu bir meşruiyet anlayışı yerleşmiştir. Modern siyaset, birey ve bireysel tercihlerin üstünlüğüne olan

inancı gereği, bireyin üzerinde egemenlik olgusu olarak başka bir birey (karizma), bir kolektivite (gelenek, kültür), bir metasosyal güç (din, mitoloji) ve hepsinden önemlisi bireyin üzerinde soyut, mutlak ve irrasyonel bir güç olarak dünyayı düzenleme iddiasındaki bir paradigmayı (Tanrısal irade, tarihsel akıl) reddetmiştir.

Modern siyaset teorisine göre; siyaset, muhafazakâr siyaset algılamasının tekçi, bütünlükçü, düzensiz ve organizmacı yapısının tamamen karşısında olarak; düzen ve adalet iddiaları arasındaki sayısız olasılıklar arasında tercih yapmak, seçim yapmak, hatta her bir bireyin bizzat kendisinin bir olasılık olması/yaratabilmesi; bunlar arasında taraf olması; tarafların birleşmesi ve kendi çıkarlarının gerçekleştirilmesi için ortak belirlenmiş yasalar içinde mücadele etmesi demektir. Modern siyaset teorisine göre; taraflar yoksa, siyaset de yok demektir. Tek taraflı belirlenen tarihsel ve toplumsal aklın belirleyiciliği iddiası altında şekillenen ilkeler, değerler, düzenler kısaca tek tanımlı ve tek yönlü adalet kurgulaması siyasetin değil despotizmin göstergesidir. Modern siyasete göre; tek tek bireylerin hayat/adalet düzenlemesi olduğu, ama bu düzenlemelerin asla "üst" düzenleyici olarak diğer bireyleri ve toplumu düzenlemesinin aracı kılmaması gerektiği konsensüsü üzerinde yaşar. Siyaset, tek bir düzenin dayatıldığı değil, farklı adalet düzen(leme)lerinin tartışıldığı bir arenadır. Modern siyasete göre; muhafazakâr siyasetin iddia ettiği gibi, devletin, toplumun ve bireylerin ortak iyi ve ortak çıkarı amaçlanarak sürdürülen siyaset geleneğinde, devletin güvenliği, kamu yararı, siyasal istikrar, toplumsal menfaatler gibi müphem kavramlaştırmalar içerisinde bireysel tercihler/adaletler yok edilir. Oysa, birey ve bireysel tercihlerin amaçlandığı modern siyaset algılamasında; siyasal katılım, konsensus, bireysel çıkarlar ve temsil olguları, toplumsal rıza ve siyasal istikrarın olmazsa olmazı olarak çatışma içerisinde uyumu, uyum içinde bütünleşmeyi daha çok besleyecektir.

Modern siyaset, muhafazakâr siyasetin en önemli siyasal jargonu olan, toplumsal birlik, bütünlük ve uyum iddiasının yerine çoğulculuğu koymuştur. Modern siyasetin çoğulculuk düşüncesi, siyasal sistemi bireylerin birbiriyle uyumlu ve dayanışmacı davranışları üzerinden değil, toplumsal, siyasal ve ekonomik belirli düşünce ve çıkar birlikteliği üzerine örgütlenmiş grupların eylemleri ve siyasal iktidarla ilişkileri olarak değerlendirmektedir. Çoğulculuk, iktidarın modern anlamda artık çok yaygın ve geniş bir alanın içinde olduğu, bu alanda tek bir grup veya sınıfın değil birçok kişi, grup ve sınıfın birbiriyle çıkar çatışması içerisinde olarak

siyasal iktidarın dağıtıldığını iddia etmektedir. Bu iktidar dağıtımı, sadece siyasal ve ekonomik olmayıp bilgi, teknoloji, eğitim gibi alanları da kapsamaktadır. Çoğulculuk, siyasal iktidarın, küçük alanlardan başlayarak yapılan karşılıklı rekabet ve mücadele sonucunda gerçekleşen bir pazarlık sonucu şekillenmesini ve bu siyasal iktidarın meşruiyetinin de en küçük alanlarda dahi etkin, yaygın ve belirleyici bir şekilde ortaya çıkmasını ifade eder. Muhafazakâr siyaset, her türlü çoğulculuk arayışını, kurulu düzeni ve toplumsal uyumu bozacağı kaygısıyla dışlar. Ayrıca, muhafazakâr siyaset, bireylerin ve toplumun üzerinde, onları da aşan ve kuşatan ve onlardan daha güçlü ve aşkın, onları üreten kutsal ve mutlak yasalar olmadan, siyasal sistemin ve devletin var olamayacağına, olsa bile, toplumsal rızayı ve toplumsal birlik ve bütünlüğü sağlayamayacağına inanır.

Muhafazakâr siyasetin, tarihsel ve toplumsal aklın ürünü olarak ilân ettiği yasalar karşısında, modern siyasetin bireysel çıkarlardan kaynaklı, toplumsal konsensuse dayalı "yasaların egemenliği" öne çıkmaktadır. Muhafazakâr siyaset, önceden belirlenmiş ve düzenlenmiş hiyerarşik ilişkilerdeki kişiselleşmiş iktidarın kurumsal sürekliliğini savunurken; modern siyaset, çoğunluğun iradesi doğrultusundaki yaptırımlar da dahil olmak üzere soyut, genel ve adil olma gibi belli nitelikleri olan yasalarla kişisel ve kurumsal keyfiliğin önlenmesini amaçlar. Muhafazakâr siyaset, katmanlaşmış ve statükocu liderliğin ayrıcalıklı ve üstün iktidarını korumaya çalışırken; modern siyaset, değişmeyen mutlak bir devlet otoritesine karşı çıkarak belirli kişi ve grupların imtiyazlı bir durum almasını reddeder. Muhafazakâr siyaset, toplumsal düzene bağlılık konusunda herkesi eşitlerken ve bu eşitler arasında üstün tabakaların, üstün insanın ve rollerin eşitler arasında birinci olduğunu iddia ederken; modern siyaset, tüm insanların birbiriyle her türlü siyasal, sosyal, hukukî ve ekonomik haklara sahip olma ve kullanmada eşitliğine ve özgürlüğüne inanır. Muhafazakâr siyaset, insanı kuşatan metafizik, dinsel, kültürel, irrasyonel değerlerle insanı tanımlayarak onun asla güvenmez olduğu üzerinden siyaset geliştirirken; modern siyasette, doğası gereği, insana ve insanın rasyonel tercih yapabilme yetkinliğine güvenmek esastır.

Muhafazakâr siyasetin ideal insan tipi, düzene mutlak itaat eden, topluma bağımlı, pasif, kaderci, varlığını bir irrasyoneliteye kurban eden muti bir hücre iken; modern siyaset, özgürce karar verebilen, bağımsız, aktif, rekabetçi, mücadelecî, kendini gerçekleştiren, topluma yönelmiş, maddî refahı ve mutluluğu hedefleyen ve uzlaşmacı bireyi ideal tip olarak ilân eder.

Muhafazakâr siyaset, tek bir siyasal ve toplumsal düzen (kurulu düzen) ilkelerini ve hayat tarzını herkes için uyulması gereken zorunluluk haline dönüştürürken; modern siyaset, tek tek tüm insanların düşüncelerine, hayat anlayışlarına ve yaşam tarzlarına saygı duyarak, devletin toplumsal kararlara uymasını denetlemek için gerekli kurumsal mekanizmaların (yargısal denetim, seçim, kamuoyu baskısı, baskı grupları, siyasal partiler) oluşturulması gerektiğine inanır. Muhafazakâr siyasette, kurulu düzenin değişmemesine yönelik reaksiyoner duruş, tüm "yeni düzen" arayışlarının önünü tıkarken; modern siyaset, siyasal düzeni hiçbir "düzen" in ve hiçbir düzenlemenin tek başına mutlak olamayacağı bir çatışma ve uzlaşma alanı olarak görür. Siyaseti, "olan ile olması gerekenler arasındaki mücadele" olarak okuyan modern siyasetin karşısına; muhafazakâr siyaset, "en iyi düzen, olan düzendir" teorisini koyar.

KAYNAKÇA

Fukuyama, Francis. *Güven*. çev. Ahmet Buğdaycı, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1998.

Huntington, Samuel P. ve Dominguez, Jorge I. *Siyasal Gelişme*. çev. Ergun Özbudun, Ankara: Siyasi İlimler Derneği, 1985.

Shils, Edward. "Gelenek," çev. Hüsamettin Arslan, *Doğu-Batı*. Sayı 25 (Kasım Aralık Ocak 2003), s. 101-131.